

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

U.I.Nosirova, L.A.Ernazarova	
Nasriy matnlardagi sintaktik-stilistik figuralarning pragmatik jihatlari	212
O.I.Yadgarova	
Shaxsni o'rganishda projektiv metodikalarning afzalliklari tahlili	216
O.M.Xalimova, A.A.Xusanov	
Ovoz buzilishlari: ovoz buzilishlarini turlari va kelib chiqish sabablari	221
D.X.Turdiboev	
O'quvchilarning matematik savodxonligini oshirishda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini ahamiyatlilik darajasi	224
Sh.D.Ismoilov	
O'smir yoshdagi o'g'il bolalarni hayotga tayyorlash kompetensiyasini shakllantirishning tamoyillari	227
S.A.Yaxyayeva	
Yoshlarda estetik madaniyatni rivojlantirishning tarixiy zaruriyati va mafkuraviy asoslari	231
B.B.Nizomova, O.T.Sobirov, G.G'.Xomidova	
Maktab 7-sinf biologiya darsligidagi "Bakteriyalar. Protistalar. Zamburug'lar" mavzusida tabiiy fanlar integratsiyasini ta'limdagi ahamiyati	236
G'.B.Samatov.S.Mo'minjonov	
Ikki atomli gazlarda tebranma-ilgarilanma energiya almashinish ehtimolligini hisoblash	248
X.R.Saidova	
Ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini nazorat qilish va baholash mexanizmlari	254
J.B.Hamraqulov	
Talabalarda ekologik axloqiy kompetentlikni shakllantirish imkoniyatlari	259
Sh.H.Yusupaliyeva	
Texnik oliy o'quv yurtlarida chet til darslarini tashkillashtirishda o'g'zaki nutq kompetensiyasini samarali qo'llash usullari	263
X.R.Umarov	
O'quvchilarda jinoyat va jazo tushunchalariga doir bilimlarni rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida	266
X.M.Madazimov	
Bir hikoya talqinida bosh qahramon qiyofasi	274
B.T.Yunusaliyev	
Modus kategoriyasining modallilikni o'rganishdagi ahamiyati.	277
K.I.Qosimov	
Abdulla Qodiriy – XX asr geniysi	280
M.A.Xusanova, M.A.Xusanova	
Somatik kodlar tadqiqiga doir	287
M.O.Rahimova	
O'zbek tilida leksik nomemalar	290
N.S.Qobilova, M.T.Hojiyeva	
Umumiy taqiqlovchilar va ularning komponentlari	293
A.M.Rasulova	
To'siqsizlik munosabatining jahon tilshunosligida o'rganilishi	297
Z.V.Alimova, U.A.Soxibova	
Frazeologik birliklar va ularning semantik tahlili	300
I.I.Akramov	
Aforizmlarni pragmatik tushunish aspektlari	305
B.A.Yunusova	
Kombinator leksikografiya – tilshunoslikning nazariy va amaliy asosi	310
Z.H.Usmonova	
Rey Bredberining "Marsga Hujum" ("the martian chronicles") asari bilvosita tarjimasida tarjima usullari va o'ziga xos xususiyatlari	315
A.M.Mamarasulov	
Osmon va yer tushunchalarining qiyosiy semantik tadqiqi	319
L.X.Badalova	
Ingliz tilini chet tili sifatida o'rgatishda storytelling yondashuvining ahamiyati	322

TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI NAZORAT QILISH VA BAHOLASH MEKANIZMLARI

МЕХАНИЗМЫ КОНТРОЛЯ И ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

MECHANISMS OF CONTROL AND ASSESSMENT OF THE QUALITY OF EDUCATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi¹

¹Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi

– Qo'qon davlat pedagogika instituti, maktab menejmenti kafedrası o'qituvchisi.

Аннотация

Mazkur maqolada ta'lim tizimida sifat tushunchasi, ta'lim sifati muammosi, unga bo'lgan yondashuvlar, sifatni nazorat qilish mexanizmlari. Xususan ta'lim muassasalari faoliyatini baholash attestatsiya hamda akreditatsiya, shuningdek baholashga doir bir qancha modellar tahlil qilingan.

Аннотация

В данной статье понятие качества в системе образования, подходы к проблеме качества образования, механизмы контроля качества. В частности, проанализирован ряд моделей оценки деятельности образовательных учреждений, аттестации и аккредитации, а также оценивания.

Abstract

In this article, the concept of quality in the educational system, approaches to the problem of educational quality, mechanisms of quality control. In particular, a number of models for the evaluation of the activity of educational institutions, attestation and accreditation, as well as evaluation have been analyzed.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, mexanizm, samaradorlik, ta'limning mazmuni va mohiyati, attestatsiya, akreditatsiya, baholash, standart, iste'molchi, mijoz, talab, nazorat.

Ключевые слова: качество образования, механизм, эффективность, содержание и сущность образования, аттестация, аккредитация, оценка, стандарт, потребитель, клиент, спрос, контроль.

Key words: quality of education, mechanism, effectiveness, content and essence of education, attestation, accreditation, assessment, standard, consumer, client, demand, control.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION)

Ta'lim sifati muammosi bugungi kunning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, ta'limni boshqarish va nazorat qilish tuzilmasini takomillashtirish – ta'lim sifati va samaradorlikning muhim omili sifatida baholanmoqda shu boisdan ham ta'limni rivojlantirishda yangi yondashuvlarga talab kuchaymoqda. Buning natijasida bugungi kundagi maktab o'quvchilarini tayyorlash sifatiga qo'yiladigan talablar ham o'zgarmoqda. Mazkur jarayonda rivojlangan davlatlar tomonidan ishlab chiqilgan nazorat-boshqaruv modeli o'zining samaradorligini ko'rsatib, boshqa davlatlar tomonidan tan olinib, ta'lim tizimiga joriy etilmoqda.

Biroq universallik xususiyatiga ega bo'lmagan bunday boshqaruv tizimlarini har bir mamlakat o'zining milliy ta'lim dasturiga moslash va shu asosda takomillashtirish vazifalari dolzarblik kasb etmoqda. Bu esa ta'lim sifati nazorat-boshqaruv tizimini rivojlantirish hamda zamonaviy menejment strategiyasini ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

Dunyoning rivojlangan ilmiy tadqiqot markazlari va institutlarida ta'lim sifati baholash, attestatsiyadan o'tkazish, nazorat qilish va boshqarish hamda uzluksiz ta'lim tizimi uzviyligida, bir-birini to'ldirishi va o'zaro hamkorlikda ishlashi strategiyasini ishlab chiqishga doir ko'plab tadqiqotlar olib borilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ/METHODS)

O'zbekistonda ta'lim sifati va samaradorligiga doir ilmiy-tadqiqot ishlari falsafiy, psixologik-pedagogik va metodik yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda. O'zbek olimlaridan Toshtemirova S.A., Muhammadiyev L.G., Sh.A.Sharofiddinov ta'limni boshqarish samaradorligi, boshqaruv usullari va tamoyillarini, ta'lim sifati va boshqaruvini baholash bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlari olib borishgan.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligida M.M.Potashnik, B.M. Полонский, С.Е. Шишов, В.А.Кальней, V.P.Simonov, P.I.Tretyakov, T.I.Shamovala, M.K.Meldaxanova, B.S.Lazarevlar ta'limda sfat tushunchasi, ta'lim sifatini boshqaruv va nazorat tuzilmasini takomillashtirish masalalari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borishgan.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ/RESULTS)

O'zbekistonda ta'lim tizimining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri ta'lim sifati masalasi hisoblanadi. Umumta'lim bitiruvchilarining keyingi ta'limi yuqori sifatli, mustahkam maktab ta'limiga, shu jumladan shaxsning barqarorligi, birgalikda ishlash (jamo bo'lib ishlash) kabi qobiliyati, o'rganishga tayyorlik va o'z-o'zini boshqarish kabi xususiyatlarga asoslanishi kerak. Shundan kelib chiqib bugungi kundagi zamonaviy iqtisodiy munosabatlar, demokratik-huquqiy davlatga o'tish, ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi bitiruvchilar oldiga sifat jihatidan yangi talablarni qo'yimoqda.

Ta'lim oldingi davrda ham hozirgi davrda ham insoniyatning asosiy qadriyati hisoblanadi. Ta'lim haqida turlicha tushuncha mavjud bo'lib, shunga muvofiq uning ijtimoiy taraqqiyotdagi roli turlicha baholanadi. Ta'lim deganda ko'pincha xalq xo'jaligi, iqtisodiyot va ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash tizimi tushuniladi. Ta'limning mazmuni va mohiyati jamiyatning moddiy va madaniy taraqqiyoti darajasi bilan belgilanadi. Sifatli ta'lim esa iqtisodiyot va jamiyatning yangi sifatini shakllantirishning eng muhim omilidir. Har bir sohada ishlab chiqaruvchi (yetkazib beruvchi) hamda iste'molchi bo'lganidek, ta'lim sohasida ham yetkazib beruvchi hamda iste'molchi mavjud ammo ta'limning boshqa sohalardan farqi shundaki, bunda iste'molchi oladigan mahsuloti kelajak va jamiyatning yangi avlodidir. Shuning uchun ham bugungi kunda ta'limga e'tibor, kelajak avlodni sifatli ta'lim olishini ta'minlash va shu kabi masalalar dolzarbdir.

MUHOAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION)

"Ta'lim sifati" tushunchasi ko'p qirralidir. Ta'lim sifati haqida so'z yuritishdan avval "sifat" tushunchasiga, alohida to'xtalib o'tsak. Ho'sh sifat o'zi nima?

Sifat tushunchasi obyektning muhim belgilarini ifodalaydigan falsafiy tushuncha hisoblanadi. Sifat obyekt tarkibiy qismlarining o'zaro turg'un munosabatlarini aks ettiradi, bu munosabatlar bir obyektning ikkinchi obyektidan ajratib turadigan o'ziga xos tomonlarini anglatadi. Shu bilan birga Sifat bir turdagi obyektlarga xos umumiylikni ham ifodalaydi.

Sifat bu- mahsulot yoki jarayonlarning maqsadli foydalanishga yaroqlilik darajasini belgilovchi xossalari va xususiyatlari to'plamidir.[1]

Umumiy ma'noda "sifat" muayyan maqsadga muvofiqlik, mahsulot yoki xizmatning xarakteristikallari to'plami obyektning mehnat natijasida ma'lum belgilangan standartlarga muvofiqligi sifatida talqin etiladi. Bunday holatda ta'lim sifati ta'lim jarayonida "maqsad va natijaning nisbati, maqsadlarga erishish o'lchovi sifatida" talqin etiladi [2;33]

Ta'lim tizimida sifat tushunchasi ta'lim ishtirokchilari tomonidan turlicha tushuniladi. Masalan, ota-onalar ta'lim sifatini farzandlarining ta'limdagi erishgan muvaffaqiyatlari deb hisoblab, uning rivojlanishini individuallik bilan bog'lashadi. O'qituvchilar uchun sifat deganda sifatli o'quv dasturiga ega bo'lish, o'quv materiallari va qo'llanmalar bilan ta'minlash hamda normal ish muhitiga ega bo'lish tushunilsa, talabalar ko'pincha sifatni ta'lim muassasasidagi qulay muhit bilan bog'lashadi. Ish beruvchilar esa ta'lim sifatini yetuk kadrlar bilan ularning bilim, ko'nikma qobiliyatlari salohiyatlari bilan o'lchashadi.

Shu sababli, ta'lim sifatiga turlicha ta'riflar mavjud bo'lib, ba'zi mualliflar ta'lim sifatiga "ta'lim jarayonining turli ishtirokchilarining ta'lim muassasasi tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlardan qoniqlashlari" boshqalari esa "ta'limda qo'yilgan maqsad va vazifalarga erishish darajasi [3]deb ta'rif bergan.

Zamonaviy ta'lim muassasasi uchun "ta'lim sifati" tushunchasi birinchi navbatda uning ta'lim xizmatlari bozoridagi raqobatbardoshligi bilan bog'liq. Shu bilan birga, u shaxsni rivojlantirish uchun ichki ehtiyojlarni qondirishni ta'minlaydigan ta'lim xizmatining iste'mol xususiyatlari majmuasi sifatida qaraladi.

O'zbekistonning yangi rivojlanish bosqichida ta'lim sifati oldindan rejalashtirilgan natijalarda erishishga qaratilgan nazorat jarayoni bo'lib, ta'lim ishtirokchilarini samarali mehnatga qiziqtirish, ta'lim muassasasi faoliyatining barcha yo'nalishlarini o'zini-o'zi baholash asosida doimiy takomillashtirib borish tizimidir.

Bugungi kunda ta'lim sifatini baholashda kadrlarning salohiyati, ularning jamiyat hayotida faol ishtiroki, kuchli mutaxassislarning ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni shakllantira olishi bilan

baholanadi. Shuningdek, “ta’lim dasturini amalga oshirish samaradorligi ta’lim berish metodi, o’qitish sifatini baholash mexanizmining mavjudligi va samaradorligi kabi ko’rsatkichlar orqali baholanadi.

Ta’limni boshqarish kontsepsiyasiga ko’ra baho ikki tarkibiy qismdan, ya’ni ichki (o’zini-o’zi baholash) va tashqi baholashdan iborat. Sifatni tashqi baholash tizimi ko’proq standartlar va iqtisodiy samaradorlik bilan, ichki baholash tizimi esa raqobatbardoshlik va rivojlanishga yo’naltirilgan takomillashtirishlar bilan aloqadorlikda tushuniladi.

Ta’lim dasturlarini ichki baholash natijasida ta’lim muassasasi tomonidan o’qitishning an’anaviy va interfaol shakllari, ularning o’zaro nisbati, ta’lim oluvchilarning yakuniy natijalari, o’qitish metodlari va ularning qabul qilinishi haqidagi ma’lumotlar shakllantiriladi. Mazkur ma’lumotlarni e’tiborga olgan holda ta’lim dasturini o’qitish metodlari, talabalar bilimni baholash mexanizmlarining mavjudligi va samaradorligi hamda o’qitish sifati nazorati mexanizmlari kabi ko’rsatkichlar asosida tashqi baholash amalga oshiriladi”[5].

Ta’limda nazorat-boshqaruv tizimi professional, ochiq, shaffof va adolatli tashkil etilishi bilan birga mantiqiy izchillik asosida olib borilishi ham juda muhim ijtimoiy talablardandir. Shunday ekan, ta’lim muassasalarida ishlar to’g’ri yo’lga qo’yilganligi, boshqaruv modelini to’g’ri tanlanganligi, ta’lim sifatini nazorat qilish adolatli tashkillanganligi ham ta’lim samaradorligiga kuchli ta’sir ko’rsatadi. Shu bilan birda davlat ta’lim tizimini nazorat qilishni tashqi mexanizmlarini ishlab chiqqan bo’lib, bu orqali ta’lim muassasalari attestatsiyadan o’tkaziladi va shu orqali nazorat qilib boriladi. Attestatsiya orqali o’rganish, nazorat qilish va boshqaruvga ta’sir ko’rsatish tartibi yil sayin takomillashtirib boriladi va xalqaro standartlarga moslashtirib boriladi. Ta’lim muassasalarida bunday ishlar ichki nazorat-boshqaruv bo’limlarini adolatli va qonuniy ishlashga, pedagoglarni o’z ustida ko’proq ishlashga, bo’shliqlarni aniqlashga, kamchiliklarni bartaraf etishga undaydi.

Ta’lim tashkilotlari attestatsiyasi va akkreditatsiyasi O’zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risida”gi Qonunida hamda Davlat ta’lim muassasalari hamda nodavlat ta’lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan o’tkazish tartibi to’g’risidagi nizomda belgilangan talablar asosida o’tkaziladi. Davlat Ta’lim muassasalari hamda nodavlat Ta’lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan o’tkazish tartibi to’g’risida nizom O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 7-iyundagi 470-sonli qaroriga ilova bilan tasdiqlangan.

Ta’lim tashkilotlarini attestatsiyadan va akkreditatsiyadan o’tkazish 6 bosqichda amalga oshiriladi.

Ta’lim sifatini tashqi baholash - ta’lim sifatiga davlat tomonidan davlat attestatsiya va akkreditatsiya komissiyalari, jamiyat, kasbiy muhit va boshqalar tomonidan beriladigan baho bo’lib, jamiyat tomonidan bitiruvchining mehnat bozorida raqobatbardoshligini aniqlash, uni moslashtirish jarayoni hisoblanadi. Ta’lim muassasalarining ta’lim sifatini baholashda o’rta maktab bitiruvchilarining ta’lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshligi, asosiy maktab bitiruvchilarining o’qishni davom ettirish qobiliyati, bitiruvchilarning moslashuv darajasi va boshqa shu kabi ko’rsatkichlar qo’llaniladi.

Attestatsiya ta’lim tashkilotining faoliyatini baholashda davlat nazoratining asosiy shakli hisoblanadi va ta’lim tashkilotlarida kadrlar tayyorlash mazmuni, darajasi va sifatining davlat ta’lim standartlari hamda davlat ta’lim talablariga hamda o’quv dasturlariga muvofiqligini aniqlashdan iborat. Attestatsiyaning asosiy prinsiplari quyidagilar hisoblanadi:

- mustaqillik;
- xolislik;
- oshkoralik;
- shaffoflik;
- odillik;
- davriylik.

Akkreditatsiya ta’lim tashkilotlari faoliyatining davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablariga hamda o’quv dasturlariga muvofiqligining davlat tomonidan e’tirof etilishi hamda ularning bitiruvchilariga davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi ma’lumot to’g’risidagi hujjatlarni topshirish huquqini berishdan iborat. Ta’lim tashkilotlarini akkreditatsiyadan o’tkazish quyidagi bosqichlardan iborat:

- attestatsiyadan o’tkazish jarayoniga tayyorgarlik ko’rish;

- ta'lim tashkilotlarini attestatsiyadan o'tkazish va uning natijalarini tahlil qilish;
- attestatsiya natijalariga ko'ra ta'lim tashkilotlarini akkreditatsiyadan o'tkazish bo'yicha qaror qabul qilish;
- attestatsiyadan o'tkazish jarayonida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilash;
- attestatsiya natijalari bo'yicha ishlab chiqilgan chora-tadbirlar ijrosini nazorat qilish.

Attestatsiya orqali o'rganish, nazorat qilish va boshqaruvga ta'sir ko'rsatish tartibi yil sayin takomillashtirib boriladi va xalqaro standartlarga moslashtirib boriladi. Ta'lim muassasalarida bunday ishlar ichki nazorat-boshqaruv bo'limlarini adolatli va qonuniy ishlashga, pedagoglarni o'z ustida ko'proq ishlashga, bo'shliqlarni aniqlashga, kamchiliklarni bartaraf etishga undaydi.

Ta'lim sifatini nazorat-boshqaruv tuzilmasini takomillashtirishda Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasining o'rni va ahamiyati yuqori hisoblanib kelgan. Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan ta'lim muassasalari va ularning hamkorlik aloqalari, kadrlar tayyorlash tizimi takomillashtirish vazifalari o'rganib borilgan bo'lib, ma'lum muddat asosida akkreditatsiyadan o'tkazish orqali baho berilgan. Mazkur jarayon 2019-yil 7-iyundagi Vazirlar Mahkamasining «Davlat ta'lim muassasalari hamda nodavlat ta'lim tashkilotlarini attestatsiyadan va davlat akkreditatsiyasidan o'tkazish tartibini takomillashtirish to'g'risida» gi №470-sonli qarori asosida olib boriladi va ta'lim muassasasining faoliyati, ta'lim sifati va uni rivojlantirish borasidagi boshqaruv faoliyati tahlil qilinadi.

Ta'lim muassasasi faoliyatini akkreditatsiyadan o'tkazish davlatning nazorat mexanizmi hisoblanib, ta'lim tashkilotlarida kadrlar tayyorlash mazmuni, darajasi va sifatining davlat ta'lim standartlari hamda davlat talablariga muvofiqligini aniqlash vazifalarini amalga oshiradi. Davlat tegishli ta'lim vazirliklari orqali uzluksiz ta'lim tizimining nazorat-boshqaruv faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi.

Xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, rivojlangan davlatlarda ham ta'lim sifatini nazorat qilishni davlat zimmasiga oladi va uzluksiz ta'limni barcha bo'g'inlari va ta'lim jarayonlari davlat belgilab bergan standartlar asosida izchil va tizimlashtirilgan tarzda boshqariladi.

Jahonda ta'lim sifati uchun yagona talablar bankini yaratish, umumtalablar bo'yicha nazoratni ta'minlash va bu orqali sifatli ta'limga qo'yiladigan nazorat mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarblik kasb eta boshladi. YuNESKO tomonidan ta'limni butun dunyo uchun yagona talablar asosida tashkil etish, yagona hujjatlar asosida nazorat-boshqaruvni olib borish, ta'limni tamomlaganlik uchun beriladigan hujjatlarni ham bir hillashtirish yoki tan olish, legallashtirish, nostrifikatsiya qilish bo'yicha sezilarli ishlar olib borilmoqda hamda xalqaro konventsiyalar qabul qilinishiga erishilgan. Umuman olganda, bu boradagi ishlar sezilarli oldinga siljigan va butun dunyo bu jarayonni qo'llab-quvvatlamoqda.

O'zbekistonda ham so'ngi yillarda olib borilgan islohotlar jarayonida ta'lim tizimini ham zamonaviylashtirish, xalqaro talablar asosida nazorat-boshqaruv tartiblarini joriy etish, uzluksiz ta'limda o'zaro hamkorlik mexanizmlarini yaratish borasida ham sezilarli huquqiy asoslar yaratildi.

Ta'lim sifatini nazorat qilish orqali o'quvchilar, talabalar va tinglovchilar bilimni nazorat qilish orqali davlat ta'lim standartiga, malaka talabalariga muvofiqligini o'rganish, tahlil qilish orqali ta'lim muassasalarining reytingini ham aniqlash mumkin bo'ladi. Biroq bu muammoni bartaraf etish uchun emas, vaziyatni to'g'rilash uchun sharoitdir, yo'ldir. Shuning uchun ta'lim sifatini oshirishda, uzluksiz ta'limni modernizatsiya qilishda, undagi muammolarni bartaraf etishda nazorat ishlarini olib borish bilan birga boshqaruv tamoyillarini, mezonlari va yondashuvlarni ham o'zgartirish kerak bo'ladi.

Shu bois O'zbekistonda ham ilg'or xorijiy tajribadan foydalanish, ta'lim sifatini oshirishga hizmat qiluvchi rivojlangan davlatlar metodologiyasini o'zlashtirish, ta'lim sifatini nazorat-boshqaruv tartibini ham erkinlashtirish, markazlashgan boshqaruvdan xalos etish, byurokratik to'siqlarni olib tashlash, sodda va xolis tizimni yaratish vazifalari ustuvorlik kasb etmoqda. Misol uchun, ilm-fan, ta'lim-tarbiya sohasini rivojlanishini baholab borish va nazorat qilish usullarini yangilash orqali ta'lim sifati va dars samaradorligini oshirishga qaratilgan xorij tajribasi tatbiq qilinmoqda.

Xalqaro amaliyotda ta'lim sifatining besh asosiy yo'nalishi alohida ajratib ko'rsatiladi:

- Ta'limning sifatini ta'minlash oliy ta'lim muassasasining nufuzini oshirishga xizmat qiladi. Chunki bunda oliy ta'lim muassasasining bitiruvchisi mehnat bozorida raqobatchilarga nisbatan qulayroq mavqega ega bo'ladi;

- Ta'lim standartlariga muvofiqlik yo'nalishi ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan kadrlarning minimum talablarga javob berishini taminlaydi;
- Mijozni qanoatlantiruvchi ta'limning sifatini ta'minlash ustuvor masalalardan hisoblanadi;
- Iste'molchi sifatni belgilaydi va uning har qanday talabi bo'yicha mutaxassisni tanlab oladi. Bu yo'nalish oliy ta'lim muassasalarining tijorat faoliyatini jonlantiradi;
- Oliy ta'lim muassasasi jamiyatga, o'zi joylashgan mintaqaga foyda keltiradi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarini joylashtirishda iste'molchi ehtiyojlari hisobga olinishi va kadrlar tayyorlashni mehnat bozori talablariga yo'naltirish lozim.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION)

Bugungi kunda ta'lim sifatini baholashda kadrlarning salohiyati, ularning jamiyat hayotida faol ishtiroki, kuchli mutaxassislarning ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning shakllantira olishi bilan baholanadi. Umuman olganda, qulay muhit va rag'batlantiruvchi bilim olish imkoniyati sifatli ta'limni ta'minlaydi, yaxshi sharoit va moddiy-texnik baza bu imkoniyatni yanada oshiradi. Davlat uchun sifatli ta'lim bu – davlat ta'lim standartini to'liq bajarilishi va o'quv dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, xalqaro standartlarga javob beradigan raqobatbardosh kadrlar, yuqori malaka va ko'nikmalarga ega mutaxassislar tayyorlash tushunildi. Mazkur talablarga javob berishi uchun ta'lim sifati ichki va tashqi nazorat orqali tekshirib boriladi.

Shu bilan birga ta'lim muassasalarida ishning qay darajada to'g'ri tashkillanganligi, ta'lim sifatini doimiy nazoratga olib turish samara beradi. Bu esa ta'lim tashkilotlarida o'z o'zini baholash ya'ni ichki baholash hamda davlat tomonidan tahkil etiladigan qat'iy belgilangan qonun qoidalar, standartlar asosida tashkil etiladigan tashqi baholash orqali amalga oshiriladi.

Shuningdek "bugungi kunda jahon oliy ta'lim tizimida 10 dan ortiq ta'lim sifati menejmenti modellari qo'llanilib kelinmoqda va bu modellar oliy ta'lim muassasalarining sifat bo'yicha talab qilingan natijalariga erishishiga qaratilgan faoliyat jarayonlari va jihatlariga nisbatan belgilangan talablar va ko'rsatkichlar, tamoyillar, metodlar hamda ushbu jarayonlarning takomillashuv darajasini belgilab beruvchi mezonlar, ularni baholash yo'llari yig'indisi deb tushuniladi"[4].

Xususan, "Fransuz" modeli ta'lim muassasalarining jamiyat va davlat oldidagi mas'uliyatini attestatsiya, akkreditatsiya va nazorat qilish vositasida tashqi baholashga asoslangan bo'lib, bunda ta'lim muassasasi tomonidan o'zini-o'zi baholashga yuzaki qaraladi, chunki asosiy e'tibor tashqi baholashni samarali o'tkazishga qaratiladi. Yana bir ta'lim sifatini baholash modellaridan biri bo'lgan "Ingliz" modeli asosini ta'lim muassasasi tomonidan ichki baholash tashkil qiladi. Sifatni baholashga asoslangan modellar tizimli ravishda o'z-o'zini baholash, SWOT –tahlili vastasida OTM faoliyatining kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlash va kamchiliklarni bartaraf etishni nazarda tutadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Полонский, В.М. Словарь терминов и понятий по законодательству РФ об образовании / В.М. Полонский. – М., 1995.
2. М.М.Поташника Управление качеством образования –М 2000-С33
3. С.Е Шишов, В.А .Кальней, Мониторинг качества образования в школе –М 1999
4. Toshtemirova S.A., Muhammadiyev L.G'. Ta'lim sifati boshqaruvi va bu yo'nalishdagi xalqaro modellarning o'ziga xos xususiyatlari. // Academic research in educational sciences. Volume 2: Issue 3: 2021. –P. 771. (www.ares.uz)
5. Matkarimov J.Sh., Sharofaddinov Sh.A. Ta'lim jarayonida boshqaruv faoliyati samaradorligini baholashga oid nazariy qarashlar. Zamonaviy ta'lim jurnali. 2015. №3. –B. 12.